

Prijevod

Primljen 17. svibnja 2011., prihvaćen za tisak 6. lipnja 2011.

Carl James

ŠTO JE KONTRASTIVNA ANALIZA?

(Prijevod iz djela: *Contrastive Analysis*, Longman Group Ltd., 1980., str. 1-10.)

Mjesto koje KA zauzima u lingvistici

U ovoj je knjizi obrađena grana lingvistike koju nazivamo kontrastivnom analizom, čije ćemo stručnjake nazvati 'kontrastivistima'. Prvo pitanje koje se nameće je koji položaj KA zauzima na lingvističkom polju.

Izraz 'lingvist' može se odnositi na sljedeće: osoba koja se profesionalno bavi učenjem i poučavanjem jednog ili više jezika, obično to nije njihov materinji jezik, niti jezik zajednice u kojoj ta osoba djeluje; poliglot koji bi mogao raditi kao prevoditelj ili tumač; netko koga zanimaju 'jezične porodice' ili povijest jezika; osoba koju zanima filozofija te istražuje jezične univerzalnosti ili odnos jezika i misli ili istine itd. Popis nije iscrpan, no jest reprezentativan. Međutim, bilo bi daleko bolje umjesto sastavljanja popisa razviti način klasifikacije tipova jezičnih disciplina. Takva klasifikacija uključuje tri dimenzije ili osi:

- i) Sampson (1975: 4) ističe dva široka lingvistička pristupa, *generalistički* i *individualistički*. „S jedne strane lingvisti proučavaju pojedinačne jezike: engleski, francuski, kineski, itd. S druge pak strane istražuju fenomen ljudskog jezika u općenitom smislu, a pojedinačne jezike smatraju samo različitim primjerima ljudskog jezika“. Sampson nastavlja s napomenom da je pogrešno smatrati bilo koji od ova dva pristupa superiornim nad onim drugim samim po sebi te da je čisto stvar osobnog ukusa kojem se pristupu daje prednost. Također dodaje da su pripadnici individualističkog pristupa češće antropolozi ili filolozi, dok je za pripadnike generalističkog pristupa vrlo vjerojatno da će imati više filozofske interese.
- ii) U drugoj dimenziji možemo podijeliti lingviste u dvije skupine – oni koji proučavaju jedan ili svaki jezik zasebno, u *izolaciji*, i one čije su ambicije i metode *komparativne*. Prvima je cilj otkriti i de-

taljno opisati prirodni 'genij' svakog jezika koji ga čini različitim od svih ostalih jezika te zbog kojega se njegovi govornici psihički i kognitivno razlikuju od govornika drugih jezika. Komparativist (Ellis, 1966), kao što samo ime daje naslutiti, kreće od pretpostavke da, iako svaki jezik ima određenu individualnost, svi jezici imaju dovoljno zajedničkog da bismo ih mogli uspoređivati i klasificirati u tipove. Ovaj je pristup, nazvan 'lingvističkom tipologijom', utemeljio klasifikacijski sustav za sve svjetske jezike koji za princip raspodjele pojedinačnih jezika uzima gramatička pravila koja određeni jezik slijedi: stoga se govori o 'sintetičkim', 'analitičkim', 'fuzijskim', 'aglutinativnim' i 'tonskim' jezicima.

- iii) Treća se dimenzija, kojom se koristi i De Saussure u razlikovanju između „dvaju jezičnih znanosti“, sastoji od *dijakronske* i *sinkronijske* lingvistike. De Saussure (1959: 81) objašnjava razliku među njima: „Sve vezano uz statičku stranu naše znanosti jest sinkronijsko; a sve vezano uz evoluciju dijakronijsko. Slično tome, sinkronija i dijakronija označavaju jezično stanje, odnosno fazu evolucije“. Gore pod ii) spomenuta je tipologija: ovakav je pristup sinkronijski, jer su jezici tipološki grupirani prema njihovim trenutnim osobinama, bez obzira na povijest određenog jezika ili međusobnu povijesnu povezanost različitih jezika: stoga bi se moglo dogoditi da dva jezika, primjerice jedan baltički, a drugi pacifički jezik, koji u genetičkom pogledu nikako ne mogu biti povezani, budu svrstani pod isti tip jezika. Dijakronijska paralela tipologiji jest filologija uz koju vežemo učenjake poput Venera, Raska, Boppa i Schleichera. Upravo je Schleicher 'rekonstruirao' proto-arijski jezik ili kako ga je Jespersen nazvao (1947: 80) „die indogermansiche Ursprache“ (indogermanski prajezik). Filolozi se bave lingvističkom genologijom, utvrđivanjem genetskih 'obitelji' jezičnih grupa.

Pitanje na koje treba naći odgovor tiče se prirode kontrastivne analize kao lingvističke discipline. Ovdje se možemo pozvati na gore navedene tri klasifikacijske dimenzije koje se, treba naglasiti, međusobno preklapaju. Nakon toga treba postaviti tri pitanja: i) Je li kontrastivna analiza generalistička ili individualistička? ii) Zanima li ju jedinstvenost pojedinog jezika ili usporedba različitih jezika? iii) Je li dijakronijska ili sinkronijska? Odgovori na ova pitanja dosta su kompleksni. Kao prvo, kontrastivna analiza nije niti generalistička, niti individualistička, već zauzima neku srednju vrijednost na ljestvici između dviju krajnosti. Slično tome, kontrastivnu analizu u istoj mjeri zanima kakav prirodni genij posjeduje jezik koji proučava, ali i mogućnost usporedbe različitih jezika. Međutim, kontrastivna se analiza ne bavi klasifikacijom i osim toga, kao što sam pojam *kontrastivna* podrazumjeva, više ju zanimaju razlike među jezicima, koliko njihove sličnosti. Konačno,

kontrastivna se analiza ne bavi jezičnim obiteljima ili bilo kojim drugim faktorima u povijesti jezika, niti je dovoljno posvećena proučavanju 'statičnih' jezičnih pojava da bismo ju opravdano mogli nazvati sinkronijskom disciplinom (vratit ćemo se na ovo pitanje ubrzo, pogledaj 1.2.), stoga se čini da bismo ju mogli proglasiti hibridom među lingvističkim disciplinama.

Na temelju tri navedena kriterija mogli bismo formulirati sljedeću uvjetnu definiciju: KA je lingvistička disciplina čiji je cilj stvoriti obrnute (tj. kontrastivne, ne komparativne) tipologije sa dvije promatrane vrijednosti (KA uvijek uzima u obzir jedan par jezika), a temelji se na pretpostavci da su jezici međusobno usporedivi.

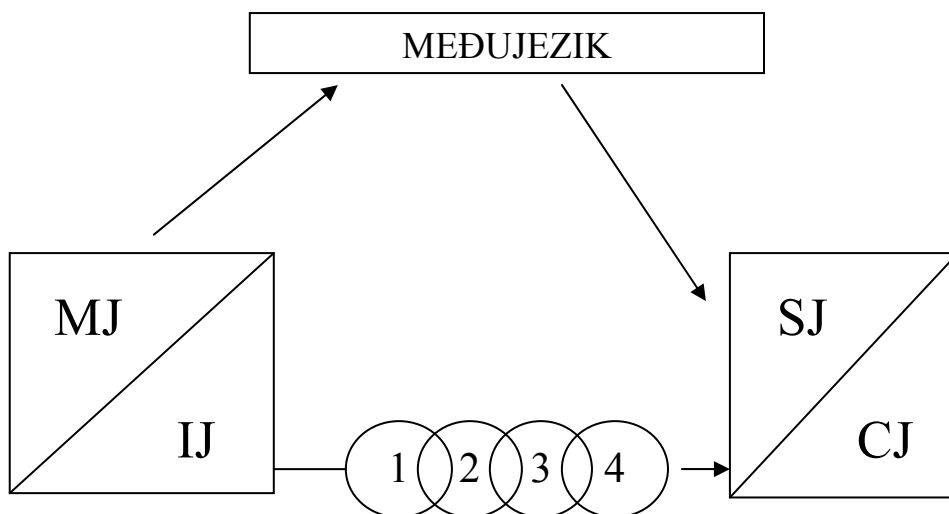
Kontrastivna analiza kao međujezična studija

Sve do sada uzimali smo kao pretpostavku da svaka lingvistička grana proučava ljudske jezike ili ljudski jezik općenito, što je za mnoge ista stvar. Jezike djelimo na one vitalne, koji se govore u sadašnjosti i one 'mrtve', koji su sačuvani u starijim spisima, ali koje unatoč tome smatramo adekvatnim realizacijama općenitog pojma 'ljudski jezik'. Postoje i specijaliziranije grane lingvistike koje su kocentrirane na određene *dijelove* jezika. Fonetika je primjerice grana lingvistike koja „se bavi zvukovima koje ljudi proizvode te pomoću kojih realiziraju 'poruku' koju žele dati, tj. daju joj zvučni oblik: priroda tih zvukova, njihovih kombinacija i funkcija utječu na smisao poruke“ (O'Connor, 1973: 10). Prema tome, fonetičari odbacuju velik dio onoga što normalno podrazumjevamo pod pojmom 'jezik'. Dijalektologija je još jedan slučaj takve specijalizacije: realizaciju jezika možemo promatrati i kroz jezične dijalekte, koji se također međusobno razlikuju. Nadalje, postoje tri osnovne vrste dijalekta u svakom jeziku – povijesni, geografski i socijalni dijalekti. Stoga bi 'socijalni dijalektolog' bio lingvist koji se ne bavi jezikom, nego jezičnim varijantama čije su osobitosti društveno uvjetovane, a koje zajedno ipak sačinjavaju jedan jezik. Sve što želim reći jest, da bi se netko kvalificirao kao lingvist ne mora nužno proučavati jezik kao potpunu cjelinu: može se kvalificirati kao takav čak i ako proučava samo dio te cjeline ili jedan njezin aspekt – u našem primjeru s dijalektologom radi se o aspektu jezične varijabilnosti.

Postoji lingvistička grana koju ću nazvati 'međujezičnom studijom', koja se također primarno ne bavi jezicima u konvencionalnom smislu. Ovu lingvističku granu zanima *nastanak* raznih jezika, puno više nego gotov proizvod. Kontrastivna je analiza dio međujezične studije i pošto je koncept 'nastanka' vezan uz koncept evolucije (u De Saussureovom smislu), slijedi da je orijentacija kontrastivne analize više dijakronijska, nego sinkronijska. Međujezična studija doista jest dijakronijska, no ne u onom smislu riječi koji je predstavio De Saussure. On je govorio o jezičnoj evoluciji u povijesnom

ili filogenetskom smislu, koja se odnosi na promjene koje traju generacijama i stoljećima; no u ovom se slučaju pojam dijakronijski koristi u ontogenetskom smislu, dakle odnosi se na promjenu koja se odvija unutar trajanja životnog vijeka jednog čovjeka. Pojasnit ćemo ovo na nekoliko primjera. Uzmimo prvo u obzir istraživanja o usvajanju jezika u ranoj dobi, koja je nedavno sakupio i objavio Brown (1973). Slobinova antologija radova sa ovog istraživačkog polja naziva se *Ontogeneza gramatike (The Ontogenesis of Grammar)*. Usvajanje jezika u ranoj dobi nije oblik međujezične studije u užem smislu riječi, jer malo dijete napreduje od nultog stupnja znanja jezika koji se govori oko njega do zadovoljavajućeg stupnja znanja jezika koji dostiže u dobi od pet godina. Usto, u ovom se procesu savladavanja jezika radi samo o jednom jeziku. No, studije koje proučavaju proces učenja drugog ili stranog jezika, bave se kognitivnim prijelazom iz jednojezičnosti u dvojezičnost: uključena su dva jezika, J1 i J2, pa stoga možemo tvrditi da imamo pravi primjer dijakronijske međujezične studije. Još jedna lingvistička grana koja se bavi prijelazom s jednog jezika na drugi jest teorija prevođenja, koja proučava kako transformirati tekstove s jednog jezika u paralelne tekstove na drugom jeziku. Međutim, fokus ove discipline nije na učenju, kao u prethodnom primjeru, već na procesu zamjene tekstova: proces se može odvijati unutar mozga dvojezične osobe ili unutar kompjutorskog programa, ovisno o tome što nas zanima, ljudski ili strojni prijevod.

Postoje tri grane dvoznačne (dva se jezika uzimaju u obzir) međujezične lingvistike: *teorija prevođenja*, koja se bavi konverzijom teksta; *analiza pogreške* i *kontrastivna analiza* – koje ispituju sredstva pomoću kojih učimo druge, strane jezike. Slika 1 ilustracija je pojma međujezična studija. Iako su polazna točka svih takvih studija određena dva jezika (MJ, materinji jezik i SJ, strani jezik u slučaju učenja novog jezika, IJ ili 'izvorni jezik' i CJ ili 'ciljni jezik' u slučaju prevođenja), u središtu pozornosti je prijelazni međuprostor između ta dva jezika. Jezik koji nastaje u tom međuprostoru Mel'chuk (1963) u raspravi o teoriji prevođenja naziva 'međujezikom': to je sustav koji obuhvaća analitičke osobine IJ-a i sintetičke osobine CJ-a, što je i poželjno u prevođenju. Postoji jedan međujezik za svaki par tekstova. Suprotno tome, analiza pogreške smatra da učenik u svom napredovanju i savladavanju znanja stranih jezika razvija niz uzastopnih i podudarnih 'aproksimativnih sustava' (Nemser, 1971a) ili 'prijelaznih dijalekata' (Corder, 1971). Svaki stupanj razvoja ima neke osobine koje su mu jedinstvene, no ima i one koje dijeli s neposredno prethodećim i neposredno nadolazećim aproksimativnim sustavom: ovo je na Slici 1 prikazano pomoću krugova koji se presijecaju.

Slika 1: Istraživačko polje međujezičnih studija

Daljnji se tekst neće baviti teorijom prevođenja: čitatelj može o toj temi pronaći nešto više informacija u Wilssovom radu (1977). Međutim, u sedmom poglavlju spominjat će se 'prevoditeljski ekvivalenti', kao osnova za usporedbu dvaju jezika u kontrastivnoj analizi. U tom ćemo poglavlje također dublje istražiti prirodu odnosa između analize pogreške (AP) i kontrastivne analize.

KA kao 'čista' ili 'primijenjena' lingvistika

U pokušaju sistematizacije cjelokupnog lingvističkog plana u određene lingvističke grane previdjeli smo jedan bitan aspekt: razliku koja se često naglašava između pojmova 'čista' i 'primijenjena' lingvistika. Kako ovu razliku mnogi poštuju, nećemo pokušavati dati definiciju 'primijenjene lingvistike', već ćemo samo upozoriti čitatelja na Corderovu opsežnu obradu tog lingvističkog polja (Corder, 1973). Ipak, potrebno je istaknuti da se u nekoliko novijih radova, uključujući Corderov, javila sumnja u vezi legitimnosti 'primijenjene lingvistike' kao znanstvene discipline. Corder predlaže da se 'primijenjenoj lingvistici' ne treba pripisivati znanstveni status, jer je to samo tehnologija koja se zasniva na 'čistoj' lingvistici:

„Primjena lingvističkog znanja – ili primijenjena lingvistika, kao što samo ime implicira – jest aktivnost. Ona nije teorijsko istraživanje. Ona se koristi teorijskim istraživanjima. Primijenjeni lingvist jest potrošač, ili koris-

nik, a ne proizvođač teorija“ (Corder, 1973:10).

Neki, još kategoričniji od Cordera, čak smatraju da je upitno koliko je primjena lingvističkog znanja u rješavanju pedagoških pitanja korisna, tvrdeći da lingvistika ne može značajno doprinijeti rješavanju takvih problema (Johnson 1970; Lamendella, 1970). Chomsky negira značaj lingvističke teorije za probleme u podučavanju jezika, u čemu ga mnogi podupiru. Politzer (1972: 15) zauzima nešto manje ekstremističko stajalište da je 'primijenjena lingvistika' u krajnjoj liniji navika, način upotrebe lingvističke konceptualizacije u definiranju i rješavanju pedagoških problema. Nju zanima 'kako', a ne 'što'. Njegovo se viđenje očito dosta podudara s Corderovim. Slično tome, Wilkins se doima revnim u devaluaciji pojma 'primijenjena' lingvistika, govoreći radije o korisnim otkrićima i implikacijama koje se mogu primijeniti u podučavanju jezika.

Moja je namjera zauzeti suprotno stajalište da primijenjena lingvistika jest znanost te na taj način potvrditi Malmbergovu izjavu:

„Primjenu lingvistike možemo i trebamo smatrati ravnopravnom znanstvenom disciplinom. No, moramo biti iznimno oprezni u mješanju praktične primjene s čisto znanstvenim istraživanjem“ (Malmberg, 1971: 3).

Corder, prisjetimo se, zasniva svoje mišljenje da primijenjena lingvistika nije znanost na tvrdnji da ona ne proizvodi, niti doprinosi teoriji, već 'konzumira' teoriju. Međutim, svaki potrošač, neovisno o tome što konzumira, prehrambene namirnice ili teorije, mora biti selektivan: mora imati kritičke standarde prema kojima će kao potencijalni potrošač procijeniti raaspoložive alternative. Međutim, odakle mu standardi, ako ne ponovno iz neke teorije? Njegov je odabir vođen teorijom relevantnosti i primjenjivosti.

Sljedeći razlog da primijenjena lingvistika dobije status znanstvene discipline pomalo je paradoksalan: primijenjena lingvistika hibridna je disciplina, koja se sastoji ne samo od lingvistike, već i od psihologije i sociologije. Procjenjujući relevantnost bilo koje 'čisto' lingvističke izjave primijenjeni lingvist mora procijeniti ne samo njezinu lingvističku nego i njezinu psihološku i/ili sociološku valjanost. Zapravo ne mogu imenovati niti jednu jedinu granu 'primijenjene lingvistike' koja se oslanja isključivo na 'čiste' lingviste: sve nadopunjuju lingvističke teorije saznanjima iz dvaju drugih spomenutih disciplina. KA, kao što će biti prikazano u drugom poglavlju, dosta se oslanja na psihologiju. Smatram opravdanim pripisati kontrastivnu analizu primijenjenoj lingvistici iz dva razloga: prvi, jer se razlikuje od 'čiste' lingvistike po tome što se koristi drugim znanstvenim disciplinama i drugi, jer je lingvistika zna-nost na kojoj se najvećim dijelom zasniva.

Nepobitna je činjenica da su se 'čisti' lingvisti posebice tijekom proteklog desetljeća bavili disciplinom u velikoj mjeri srodnoj kontrastivnoj analizi. Njih ne zanima usporedba, suprotnosti ili tipologija, već univerzalnost jezika. Svrha pronalazjenja jezičnih univerzalnosti (onoga što je zajedničko svim jezicima) jest jezična ekonomija:

„Pravi napredak lingvistike leži u otkriću da se određene karakteristike zadanih jezika mogu svesti na univerzalna jezična svojstva te objasniti kao dublji aspekti lingvističke forme“ (Chomsky, 1965: 35).

Prema tome, lingvisti su zaduženi za detaljnu analizu ostalih jezika kako bi provjerili postojanje potencijalne univerzalnosti među jezicima. Međutim, nerazumno bi bilo očekivati od svakog lingvista da provjeri potencijalnu jezičnu univerzalnost uzimajući u obzir sve svjetske jezike: najviše što oni mogu učiniti jest da skupe potvrdne dokaze iz još jednog ili dvaju jezika kojima vladaju. Takvom provjerom, lingvisti zapravo vrše kontrastivnu analizu jezika. Ross (1969) je primjerice predložio da je derivacija pridjeva iz imeničnih fraza jezična univerzalnost, do čega je došao analizirajući njihovu dublju strukturu, kao što je prikazano pod i). Provjerio je ovu tvrdnju na primjerima iz njemačkog i francuskog jezika, što je vidljivo pod ii) i iii).

i) Jack is clever but he doesn't look *it*.

(Ivan je pametan, ali ne izgleda *to*)

ii) Hans ist klug, aber seine Söhne sind es nicht.

(doslovno: Ivan je pametan, ali njegovi sinovi [to] nisu)

iii) Jean est intelligent, mais ses enfants ne *le* sont pas.

Zasad se sve čini u redu: tvrdnja se čini ispravnom, zamjenice *it* (*to*), *es*, *le* se u svakom slučaju odnose na pridjeve iz prethodne surečenice, što dovodi da zaključka da su pridjevi imeničke prirode. Međutim, Fedorowicz-Bacz pronalazi protuslovne dokaze provodeći kontrastivnu analizu engleske rečenice (koja je ovdje prevedena na hrvatski) i njezinog poljskog ekvivalenta (iv): u poljskom primjeru *taki* nije zamjenica, već pridjev.

i) Jacek jest bystry, choć na takiego nie wygląda.

(doslovno: Ivan je pametan, iako *takav* ne izgleda)

Navedeni primjeri neodoljivo podsjećaju na kontrastivnu analizu, no Ross se u ovom slučaju bavi 'čistom', a ne 'primijenjenom' lingvistikom.

Pojasnit ću još jednom da je cilj ove knjige 'primijenjena' KA, a ne njezin 'čisti' dvojničnik. Stoga se bavi onime što mnogi smatraju središnjom sastavnicom primijenjene lingvistike, ili barem njezinom najočitijom komponentom. Kako Wilkins (1972: 224) kaže,

„Ona je jedno od rijetkih istraživanja jezične strukture koje je poboljšalo pedagogiju kao cilj istraživanja, te je stoga sa sigurnošću možemo svrstati u istraživačko područje primijenjene lingvistike.“

Politzer (1972) je nešto manje eksplicitan, no činjenica da KA zauzima cijelo jedno poglavlje od četiriju u njegovoj knjizi o čistoj i primijenjenoj lingvistici govori dovoljno sama za sebe: za njega je KA središnji i neizostavni dio primijenjene lingvistike.

Odgovor na pitanje – je li KA oblik čiste ili primijenjene lingvistike? – glasi: KA je oboje. Međutim, dok je 'čista' KA samo periferna disciplina u

čistoj lingvistici, u primijenjenoj je ona od središnje važnosti. Od ovog sada pa nadalje, svaki put kada se u knjizi pojavi pojam KA, odnosit će se na 'primijenjenu KA'.

KA i dvojezičnost

U ovoj je knjizi KA okarakterizirana kao oblik međujezične studije ili kako bi se Wandruszka (1971) izrazila 'međulingvistike'. Kao takva, a i zbog nekih drugih aspekata, ima mnogo zajedničkog sa studijama dvojezičnosti. Dvojezičnost, prema definiciji, nije istraživanje pojedinačnih jezika, niti jezika u općenitom smislu. Cilj je istraživanja u ovom slučaju posjedovanje znanja dvaju jezika. Ako se radi o zajednici u kojoj se govore dva jezika, tada je riječ o *društvenoj dvojezičnosti*; ako proučavamo osobu koja govori dva jezika, riječ je o *individualnoj dvojezičnosti*: KA se bavi drugom kategorijom. Dvojezičnost se odnosi na posjedovanje znanja dvaju jezika neovisno radi li se o pojedincu ili zajednici, no kontrastivnu analizu zanima prijelaz sa jednojezičnosti na dvojezičnost, odnosno proces bilingualizacije. Razliku između to dvoje možemo shvatiti i kao bavljenje trenutnom dvojezičnošću s jedne strane i početnom dvojezičnošću s druge strane (Diebold, 1961).

Neću pokušavati rekonstruirati povijest kontrastivne analize: Di Pietro (1971: 9) je pronašao rani primjer kontrastivne analize u knjizi C. H. Grandgenta o njemačkim i engleskim glasovnim sustavima izdanu 1892. godine. Moje je mišljenje da moderna KA počinje s *Linguistics across Cultures* (1957) (*Lingvistika u raznim kulturama*) koju je napisao Lado. Međutim, poticaj za ovo djelo bile su bez sumnje dvije ranije knjige na temu jezične integracije doseljenika u SAD: mislim na autore Weinreicha (1953) i Haugena (1956), koji su proučavali dvojezičnost doseljenika. Ovo je povijesna veza između KA i raznih studija dvojezičnosti.

Neki su izrazili sumnju u prava valjanost ove veze, tvrdeći da su istraživanja Weinreicha i Haugena analize utjecaja drugog jezika (američki engleski) na razinu znanja materinjeg jezika doseljenika te njezino održavanje, dok se KA bavi učinkom materinjeg jezika na novi jezik koji su doseljenici bili prisiljeni naučiti, tj. SJ: razlika je dakle u usmjerenosti. Dulay i Burt (1974: 102) su izrazili podršku ovoj napomeni citirajući Haugenove riječi (1956: 370), „pod utjecajem je jezik učenika, a ne jezik koji učenik uči“. No kao odgovor na to, mogli bismo zamijetiti da Weinreich uopće ne spominje usmjerenost, već govori o „odstupanju od normi u oba jezika“ te dodaje da je snaga jezične interferencije najveća u smjeru MJ > SJ, što pripada istraživačkom području kontrastivne analize:

„Već iz svakodnevnog iskustva, ako ne iz rezultata psiholingvističkog istraživanja, možemo zaključiti da jezik koji je naučen prvi, ili materinji je-

zik, na privilegiranom položaju što se tiče pružanja otpora jezičnoj interferenciji“ (Weinreich, 1953: 88).

Postoji još jedna razlika između navedena dva tipa istraživanja kojoj vrijedi posvetiti nešto pažnje: već smo je spomenuli ranije dok smo govorili o razlici ontogeneza – filogeneza. Kontrastivnu analizu zanima utjecaj MJ-a na učenje SJ-a ali na individualnoj razini, dok su se Weinreichovi i Hauge-novi radovi pozabavili dugoročnim učincima jezičnog kontakta, uzimajući kao period trajanja učinka jednu cijelu generaciju. Kontrastivnu analizu zanima 'parole', dok njih zanima 'langue'; KA se bavi jezičnom 'interferencijom', a oni 'integracijom'. Uzevši ovo u obzir, ipak se čini da postoji značajna razlika: zašto bi De Saussure u konačnici inzistirao na dihotomiji langue – parole, ako ona lingvistici nije od temeljne važnosti? Moj je odgovor da dihotomija neophodna u lingvistici ne mora nužno biti jednako vrijedna za 'međulingvistiku', kako bi se ponovno Wandruszka izrazio. Kako istraživanja napreduju, dokaza je zapravo sve više da su međujezični procesi koji su uzrok promjenama u postojećim jezicima vrlo slični kod promjena koje se odvijaju u duljem periodu, tj. koji traju generacijama, kao i kod promjena koje kraće traju, tj. onoliko koliko je pojedincu potrebno da usvoji znanje određenog stranog jezika. Povijesne etape u nastajanju pidžinskih i kreolskih jezika (Whinnom, 1965) slične su onima kroz koje učenik SJ-a prolazi. U početnoj etapi dolazi do procesa pojednostavljivanja jezika gubitkom sklonidbe, pomoćnih glagola i funkcionalnih riječi kao što su prijedlozi ili članovi u nekim jezicima, nakon čega nastupa proces postupne komplikacije tijekom kojeg se međujezik asimilira u skladu s jezičnim normama CJ-a. Ovakvim se pitanjima bavi Ferguson (1971), a njihovim značajem u podučavanju SJ-a Widdowson (1975). Pojam 'međujezik', istraživanje dvojezičnosti te razliku između složene i koordinirane dvojezičnosti ponovno ćemo spominjati kasnije u šestom poglavlju koje je posvećeno pedagoškoj primjeni kontrastivne analize. Sada je vrijeme da svratimo pažnju na psihološke osnove kontrastivne analize.

Prevela Tihana Kovač